

TAKVÂ ELBİSESİ

*“Sûfîlerin nazarında takvâ, kulun kalbine atılan ilâhî bir nurdur.
Takvânın aslı, yasak olan şeylerden uzaklaşmak ve nefis ile zıtlaşmaktır.
Kul, nefsin hazlarından uzaklaştığı ölçüde yakîni idrak eder. Bu yakîn
neticesinde kul, Rabbi ile birlikte olur.”*

K

elime olarak, “korkmak, sakınmak ve korunmak” mânâlarına gelen takvâ;¹ insanın nefsinin mağlup etmesi, kör iştah ve arzularına gem vurmaması ve kendini ilâhî iradenin kanunlarına itaat etmeye zorlamasıdır. İstilah anlamıyla takvâ kelimesi; şer’-î şerif tarafından yasaklanan şeylerden uzak durmak, kalbde Allah’tan başkasına yer vermemektir. Böylesi bir tavır tasavvufî terbiyenin temel gayesidir. Tasavvuf babına göre, Allah’a itaatte gayretli olup nefsin arzularına muhalefet etmek, kalbin takvâsı; ihlâslı olup Allah’a isyandan uzak durmak, ibadet boyutundaki takvâdır. Tasavvufî terbiye içerisinde yetişen derviş, takvâsı gereğince, haram ve mekruh olan şeyleri terk ettiği kadar, şüpheli olan hususlardan da kaçınır, helal ve mubahların ihtiyaçtan fazlasını bırakır, zerre kadar bile olsa kimse-nin hakkını üzerine geçirmez.

Kur’ân’da Takvâ

Takvâ kelimesi, Kur’an-ı Kerim’de on yedi, türevleriyle iki yüz elli yerde geçmektedir.² Kur’ân’da takvâ, üç mânâda kullanılmıştır: “Yalnız benden korkun.”³ âyet-i kerîmesi örneğinde haşyet ve heybet mânâsında; “Ey iman edenler! Allah’tan nasıl korkmak gerekirse öyle korkun. Ancak Müslüman olarak can verin.”⁴ âyeti örneğinde itaat ve ibadet mânâsında; “Her kim, Allah’a ve peygamberine itaat eder, Allah’tan korkar, O’nun azabından sakınırsa, işte böyleleri muratlarına erecek olanlardır.”⁵ âyet-i kerîmesi örneğin-

de kalbi günah kirlerinden temizleme mânâsında kullanılmıştır.⁶

Kur’ân’ın ifadesiyle takvâ elbisesi, en hayırlı bir elbisedir. Takvâ elbisesi Yaratıcı’nın gazabını gerektiren âfetlerden kişiyi korur, kişinin benliğini ve bütün organlarını kuşatıcı olarak görür. Nefsin takvâ elbisesi, gayret etmek ve sıdk üzere olmak; rûhun takvâ elbisesi, Allah’ın gayrından uzaklaşmak; sırrın takvâ elbisesi ise makamları korumaktır.⁷

“Tasavvuf erbâbı, ayrıca takvânın zâhirî ve bâtinî boyutuna da dikkat çekmektedirler. Onlara göre takvânın zâhirî yönü, ilâhî emir ve yasaklara riayet etmek; bâtinî yönü ise şüpheli şeylerden uzaklaşmak, ihlas ve niyeti saf hâle getirmektir.”

Takvâ ve Vera’ Makamı

Sûffilerin nazarında takvâ, kulun kalbine atılan ilâhî bir nurdur.⁸ Takvânın aslı, yasak olan şeylerden uzaklaşmak ve nefis ile zıtlılaşmaktır. Kul, nefsin hazlarından uzaklaştığı ölçüde yakîni idrak eder. Bu yakîn neticesinde kul, Rabbi ile birlikte olur.

Takvâ ve vera’, zühdün başlangıcı olarak ifade edilmiştir. Çünkü vera’ şüpheli olanı terk, zühd ise ihtiyacından fazlasını bırakmaktır.⁹ Gençler nefsanîyetlerinin, ihtiyarlar ise alışkanlıklarının

esiri olurlar. Vera', insanların çeşitli ihtiraslardan kurtulmalarını temin eden önemli bir makamdır. İctimaî hayatta, fertler arasındaki ahenk bu sayede gerçekleşir. Hz. Ömer (r.a.)'in şahsi işlerde devlet mumunu kullanmaktan kaçınmasındaki durumu vera' ile izah edebiliriz.¹⁰ Vera'nın, mal ve mevki ihtirasını ortadan kaldırması neticesinde, insanlar arasındaki ihtilaf, kin, nefret ve düşmanlık ortadan kalkar, emanetler ehil ellere tevdi edilir.¹¹

Tasavvufun gayesi, insanların mâsivâ ile olan kalbî bağlarını koparmak, Hak için, halka hizmeti gerçekleştirmektir. Vera' sahibi, Hakk'ın hoş-

“Halkın takvâsı, haram ve şüpheli olan şeylerde olur. Bunları terk etmek halka zor gelen hususlardandır. Şeriat da müntesiplerinden bunu talep eder. Havâssın takvâsı, içerisinde hevâ ve nefsin payı bulunan şeylerdedir.”

nutluğunu kazanmaktan başka, bütün ihtiraslardan kurtulduğu için, yaratılanı, yaratandan ötürü hoş görerek, her davranışını bu gayeye uygun bir tarzda sürdürür.¹²

Vera'nın en aşağı derecesi, yasaklardan çekinmek, en yüksek derecesi ise Allah'ı zikirden alıkoymak olan şeylerden kaçınmaktır.¹³ Câhidî Ahmed Efendi ise vera'ı üç mertebede ele almaktadır: Birinci mertebe; bütün kötü amellerden kaçınmak, iyi işler yapmaya gayret etmek, işlerini noksan yapmamaktır. İkinci mertebe; bütün şüpheli şeyleri terk etmek, sadece Allah'a güvenmektir. Üçüncü mertebe; kişinin gönlünde Allah'tan başka hiçbir şey olmamak, Allah'ın dışında ne varsa, onların hepsini terk etmektir.¹⁴

Abdülkâdir Geylânî, takvâ ve vera'nın tamam olmasını şu on şarta bağlamaktadır:

1. Dili gıybetten korumak.
2. Sû-i zandan kaçınmak.
3. Başkalarını küçümsemek ve hafife almaktan sakınmak.

4. Gözü haramlardan korumak.
5. Doğru sözlü olmak.
6. İyiliği, minneti kendinden değil, Allah'tan bilmek.
7. Malı batıl uğrunda değil, Hak yolunda harcamak.
8. İnsanın kendisi için kibir ve büyüklük istememesi.
9. Rükû ve secdesine dikkat ederek, beş vakit namazı vaktinde kılmak.
10. Sünnet ve cemaat istikametinde olmak.¹⁵

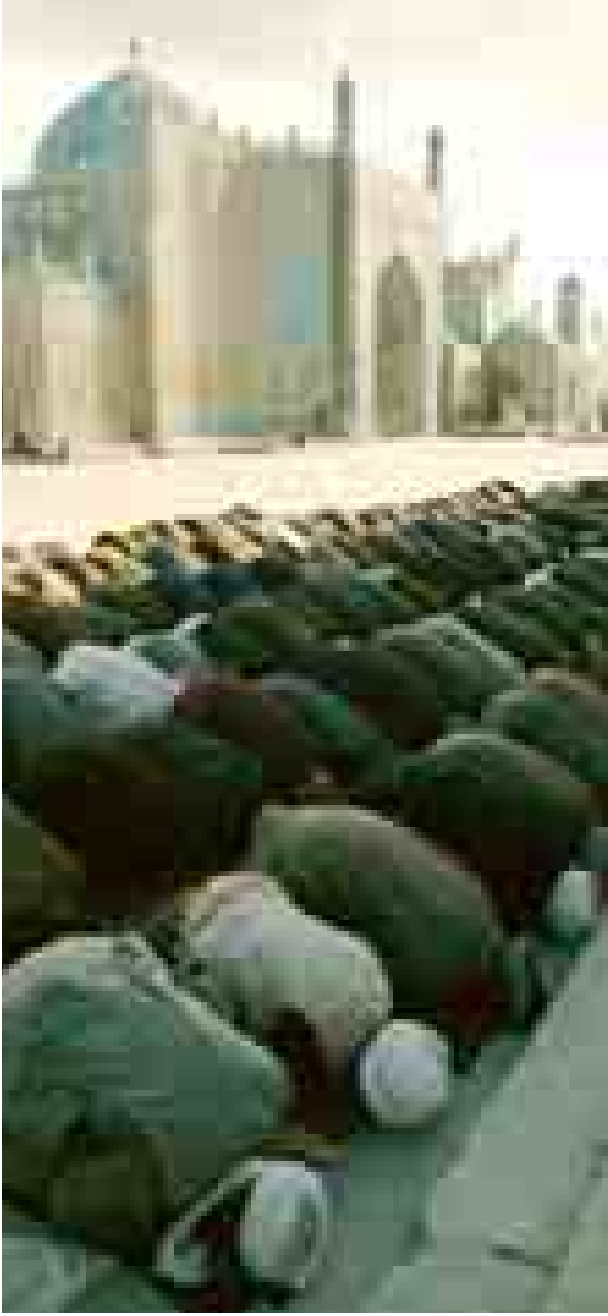
Takvânın Boyutları

Tasavvuf erbâbı, ayrıca takvânın zâhirî ve bâtinî boyutuna da dikkat çekmektedirler. Onlara göre takvânın zâhirî yönü, ilâhî emir ve yasaklara riayet etmek; bâtinî yönü ise şüpheli şeylerden uzaklaşmak, ihlas ve niyeti saf hâle getirmektir.¹⁶ Zira

âyet-i kerîmede Allah (c.c.) şöyle buyurmaktadır: *“Kestiğiniz kurbanların eti ve kanı Allah'a ulaşmaz, Fakat takvânız ona ulaşır.”*¹⁷ Dolayısıyla takvâ, sadâkat ve ihlâs, birbirinden ayrılmayan temel kavramlardır.

İbn Atâ (ö. 309/921)'ya göre takvânın zâhirdeki hakîkati, Allah'ın emirlerine uymak; bâtındaki hakîkati, niyet ve ihlâstır.¹⁸ Takvâyı zâhirî ve bâtinî olarak iki ayrı kategoride değerlendiren Zeynüddîn-i Hâfî de zâhirî takvâyı; infirâd/yalnız kalmak, bekârlığa sabretmek, uzlet/insanlardan uzaklaşmak ve Kur'ân'da nehyedilen ucub, kibir, kin, haset, Müslümanlara düşmanlık besleme gibi yerilmiş beşerî rezilliklerden kendini alıkoymak olarak sıralarken; bâtinî takvâyı; sanki Allah'ı görüyormuş gibi ibâdet ederek ihsân mânâsını mülâhaza etmek olarak dile getirmektedir.¹⁹

Diğer taraftan, tasavvuf erbâbı takvânın avâm, havâs, evliyâ ve peygamberler için olan boyutlarına da dikkat çekmektedirler. Kuşeyrî (ö.465/1073)'ye göre; avâmın takvâsı, şirkten sakınmak; havâssın takvâsı, günahları işle-

mekten korkmak; evliyanın takvâsı, amellerini Hakk'a ulaşmak için değil de sevap kazanmak için vesile kabul etmekten sakınmak, peygamberlerin takvâsı, amellerini Allah'a değil de kendilerine nispet etmekten korunmaktır.²⁰

Halkın takvâsı, haram ve şüpheli olan şeylerde olur. Bunları terk etmek halka zor gelen hususlardandır. Şeriat da müntesiplerinden bunu talep eder. Havâssın takvâsı, içerisinde hevâ ve nefsin payı bulunan şeylerde dir. Havâssu'l-havâssın takvâsı ise içerisinde irade/kulun kendi dileği ve ru'yet/vakıada sebebi görüp, Müsebbib'i göreme-

me olan her şeyde olur. Bir başka ifadeyle halk dünyayı terkte, havâs cenneti terkte, havâssu'l-havâs ise yaratılmış her şeyde takvâ ve vera' sahibi olur.²¹

Özetle Kur'ân'ın bir hayat tarzı olarak gördüğü ve insanı değerlendirmede tek ölçü olarak kabul ettiği takvâ, samimi mü'minlerin temel hasletlerinden biridir. Takvâ sahibi olmak, Allah'a yaklaşmak ve O'nun katında muteber hale gelmek için kişinin yaşantısında önemli bir çaba içerisinde olması gerekmektedir. Bu çaba, onun her türlü kötü ve günah davranışlardan sakınmasıyla başlayan, daha sonra günah olması ihtimali olan işlerden uzak durmasıyla devam eden ve son olarak da lüzumsuz şeyleri de terk etmesiyle olgunluk seviyesini bulan bir gayrettir. Bu çabanın etkili bir şekilde devam ettirilebilmesi için, ihsan şuuruna ulaşmak ve gafletten uzak durmak gerekmektedir. Sonunda kişi, her halinde takvâyâ yaraşır bir tutum sergileyecek hale gelir. Bunu gerçekleştirmek için kulun, istiğfâr ve dua ile Rabbi'nden yardım istemesi esastır. Aksi takdirde kişinin tek başına çabası, onun gerçek bir takvâyâ ulaşmasında yeterli değildir.

Dipnot

* Doç. Dr.

- 1 Âsım Efendi, *Kâmus Tercümesi*, İstanbul 182, c. III, s. 910.
- 2 Muhammed Fuad Abdülbâkî, *el-Mu'cemu'l-mufehres li-elfâz'il-Kur'ân'i'l-Azîm*, Çağrı Yayınları, İstanbul 1986, s. 758-761.
- 3 2/Bakara, 41.
- 4 3/Âl-i İmran, 102.
- 5 24/Nûr, 52.
- 6 Hasan Kâmil Yılmaz, *Anahatlarıyla Tasavvuf Ve Tarikatlar*, Ensar Neşriyat, İstanbul 1994, s. 156
- 7 Vahit Göktaş, *Kelâbâzî (ö. 380/990) ve Tasavvuf Anlayışı*, Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2007, s. 241.
- 8 Ebü'l-Kasım Abdülkerim el-Kuşeyrî, *er-Risâletü'l-Kuşeyriyye fi ilmi't-tasavvuf*, haz. Ma'ruf Zerrik, Ali Abdülhamid Baltacı, Dârü'l-Hayr, Beyrut 1993, s. 106.
- 9 Selçuk Eraydın, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul 1994, s. 173.
- 10 Eraydın, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, s. 172.
- 11 Eraydın, *age.*, s. 172.
- 12 Eraydın, *age.*, s. 172.
- 13 Eraydın, *age.*, s. 173.
- 14 Câhidî Ahmed Efendi, *Kitâbü'n-Nasîha*, Süleymaniye Kütüphanesi, İbrahim Efendi Bölümü, no: 350, vr.101a; Hamdi Kızıler, *Câhidî Ahmed Efendi ve Tasavvuf Felsefesi*, Tutku Yayıncılık, Ankara 2006, s. 208.
- 15 Dilâver Gürer, *Abdülkâdir Geylânî –Hayatı, Eserleri, Görüşleri-*, İnsan yay., İstanbul 1999, 222.
- 16 Kuşeyrî, *er-Risâle*, s. 106.
- 17 22/Hac, 37
- 18 Süleyman Ateş, *Sülemî ve Tasavvufî Tefsiri*, Sönmez Neşriyat, İstanbul 1969, s. 182.
- 19 Bekir Köle, *Zeynüddin-i Hafî ve Eserlerinde Tasavvuf Görüşleri*, Basılmamış Doktora Tezi, A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2009, s. 228-231.
- 20 Kuşeyrî, *er-Risâle*, s. 108.
- 21 Dilâver Gürer, *Abdülkâdir Geylânî –Hayatı, Eserleri, Görüşleri-*, İnsan yay., İstanbul 1999, s. 221.